«Ұзын қылтықты жуаның *(Allium longicuspis* L.*)* оңтүстік-шығыс Қазақстан табиғи популяциясы және интродукциясында морфологиялық мүшелерінің фенотиптік өзгергіштігі» тақырыбындағы Токенова Ақерке Мұратқызының 6D080100 - «Агрономия» мамандығы бойынша философия (PhD) докторы дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясына ресми рецензенттің

ПІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:	Токенова Ақерке Мұратқызының 6D080100 - «Агрономия» мамандығы бойынша философия (PhD) докторы дәрежесін алуға арналған «Ұзын қылтықты жуаның *(Allium longicuspis* L.*)* оңтүстік-шығыс Қазақстан табиғи популяциясы және интродукциясында морфологиялық мүшелерінің фенотиптік өзгергіштігі» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы ғылымның даму бағыттарына сәйкес орындалған.
		1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған	Ізденушінің диссертациялық жұмысы «Ботаника және фитоинтродукция институты» ШЖҚ РМК-ның ғылыми-техникалық бағдарламалар бойынша ҚР ЭТРМ ОШЖДК зерттеу; BR05236546 «Қазақстанның әртүрлі табиғи аймақтарының қалалары мен елді мекендерін көгалдандыруға арналған өсімдіктер ассортименті бойынша ғылыми негізделген ұсыныстарды әзірлеу үшін мемлекеттік ботаникалық бақтардың коллекциялық қорларын экологиялық-интродукциялық талдау және

		(бағдарламаның атауы) 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)	табиғи флораның скринингі» (2018-2020 жж.); BR10264557 «Ресурстық әлеуетті тиімді басқарудың ғылыми негізі ретінде Алматы облысының флорасы мен өсімдік ресурстарының қазіргі экологиялық жағдайын кадастрлық бағалау» (2021–2023 жж.) тақырыптары шеңберінде орындалды.
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Диссертациялық жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады және оның маңыздылығы толығымен ашылған. Зерттеу нәтижесінде шаруашылық құнды белгілері айқындалып, таңдалған популяциялар селекцияда жаңа сорттарын шығару жұмыстарында құнды бастапқы материал болады.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	**Жоғары;** Ізденуші Токенова Акерке Мұратқызының диссертациясы жоғары деңгейде, бірізділікті сақтай отырып жүйелі, ғылыми тілмен түсінікті жазылған.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген.	**Негізделген;** Диссертацияның өзектілігі негізделген. Пайдалы жабайы өсетін түрлердің ішінде *Amaryllidaceae J. St.-Hil* туысының үлкен тұқымдасы – жуалар *(Allium L.)* ерекше орын алады, ол өткір ерекше иісі мен дәмі бар жуашықтар немесе тамырсабақтармен біріктіретін көпжылдық және екіжылдық шөптесін өсімдіктер. Жуалардың – құнды тағамдық, дәрумендік, балды, дәрілік

			және сәндік өсімдіктер сияқты пайдалы қасиеттері бар. Сондықтан *Allium longicuspis* шаруашылық құнды белгілері мен қасиеттерін салыстырмалы зерттеп, олардың шаруашылық құнды белгілері мен қасиеттері зор.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	Диссертацияның мазмұны диссертация тақырыбын толығымен айқындайды.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді	Диссертацияның қойылған мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына толықтай сәйкес келеді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ	Диссертациялық жұмыстың құндылығы жоғары, толықтай аяқталған ғылыми еңбек, барлық бөлімдері мен құрылысы толықтай логикалық байланысқан.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен	Диссертант жұмысының зерттеу нәтижелерін осы уақытқа дейін жарияланған ғылыми еңбектермен салыстырып сыни талдау жасаған.

		салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау жартылай жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген	
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? 1) **толығымен жаңа;** 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссетациялық жұмыстағы ғылыми нәтижелер мен қағидаттар толығымен жаңа. Диссертанттың зерттеуге алған популяциялар Қазақстанның оңтүстік-шығыс аймағында шаруашылық құнды белгілері мен қасиеттерін салыстырмалы зерттеу алғаш рет жүргізіліп отыр.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа болып табылады.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	70 % жаңа болып табылады.

		1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет: 7.1 Қағидат дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді 7.2 Тривиалды ма? 1) иә; 2) жоқ 7.3 Жаңа ма? 1) иә; 2) жоқ 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең	7.1 1) дәлелденді; Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар дәлелденді; 7.2 2) жоқ; Диссертациялық жұмыстың қорғауға шығарылған қағидаттары тривиалды емес, ғылыми жаңалығы бар. 7.3 1) иә; 7.4 3) кең; 7.5 1) иә; Диссертацияда алынған материалдар докторанттың жарияланған ғылыми мақалаларында толықтай дәлелденген.

		7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ	
8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдістеменің таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған 1) ия; 2) жоқ	**Ия.** Әдістеменің таңдауы негізделген және әдіснамасы нақты жазылған.
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ	**Ия.** Диссертациялық жұмыстың нәтижелері компьютерлік технологиялияларды қолдану арқылы өңделген, зерттеу нәтижелері статистикалық өңделген.
		8.2 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық	**Ия**. Алынған қорытындылар зерттеу нәтижелерін көрсетеді, Жұмыстың қорытындылары эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған.

		эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) иә; 2) жоқ	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған	Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті, диссертация жазуға 249 отандық және шетел ғалымдарының еңбектері пайдаланылған.
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) иә; 2) жоқ	**Иә.** Диссертацияның теориялық маңызы бар
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) иә; 2) жоқ	**Иә.** Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) толығымен жаңа;	Практикалық ұсыныстар толығымен жаңа;

		2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Академиялық жазу сапасы жоғары, диссертация жазудың ережелері мен талаптарына сай рәсімделген.

Докторант Токенова Ақерке Мұратқызы 6D080100 – «Агрономия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне лайық деп санаймын.

Ресми рецензент:
“Қазак жеміс-көкөніс шаруашылығы
ғылыми-зерттеу институты”
ЖШС “Қайнар” аймақтық филиалы,
Көкөніс-бақша дақылдары селекциясы
бөлімінің меңгерушісі, ауыл шаруашылығы
ғылымдарының кандидаты: Мусупова А. О.